

Степанчук О.Ю.,
здобувач вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»
зі спеціальності 183 «Технології захисту навколишнього середовища»
Мельник-Шамрай В.В.,
к.с.-г.н., доцент кафедри екології
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

ВПЛИВ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА ДОВКІЛЛЯ

Сільське господарство України – це провідна галузь економіки. Завдяки високому потенціалу виробництва сільське господарство забезпечує населення країни якісними, безпечними та доступними товарами, а також спроможне зробити вагомий внесок у розв’язання світової проблеми голоду. За офіційними даними уряду, станом на 2018 рік агросектор становить майже 17 % ВВП, а зайнятість населення в сільськогосподарському секторі складає 15,8 % від усіх працівників.

Проте, сільське господарство негативно впливає на довкілля, нині такий вплив можна порівняти з екологічно небезпечними промисловими галузями. Незбалансоване ведення сільського господарства суттєво порушує природну рівновагу та забруднює навколишнє середовище. Рівень сільськогосподарської освоєності територій України становить 72 %, а рівень розораності ґрунтів – 61 % (в окремих регіонах він коливається від 75 % до 90 %). Наслідки негативного впливу сільськогосподарської діяльності на навколишнє природне середовище наступні [1]: забруднення ґрунтів, ґрунтових та поверхневих вод, а також і питної води залишками мінеральних добрив та засобів захисту рослин; промислове забруднення при виробництві агрохімікатів; забруднення навколишнього середовища відходами тваринницьких ферм (бактеріальне зараження ґрунту, забруднення атмосферного повітря метаном, сірководнем, аміаком); зменшення видового різноманіття рослинного й тваринного світу; виснаження, заболочення, засолення ґрунтів; зростання дефіциту водних ресурсів; негативний вплив на здоров’я людини від уживання в їжу культурних рослин, у яких накопичилися небезпечні речовини (зокрема, залишки мінеральних добрив та отрутохімікатів); ризики для здоров’я людини у разі вживання в їжу продуктів харчування, отриманих з генетично модифікованих організмів.

Досить негативний вплив на довкілля здійснює внесення мінеральних та органічних добрив та засобів захисту рослин. Так, внесення допустимих рівнів даних речовин сприяє збільшенню врожайності сільськогосподарських культур. Проте, застосування великих доз добрив може погіршити якість продукції, забруднити ґрунтові води та зменшити запас гумусу в ґрунті. Розглянемо використання мінеральних та органічних добрив під урожай сільськогосподарських культур в Житомирській області в 2020 році (рис. 1–2).

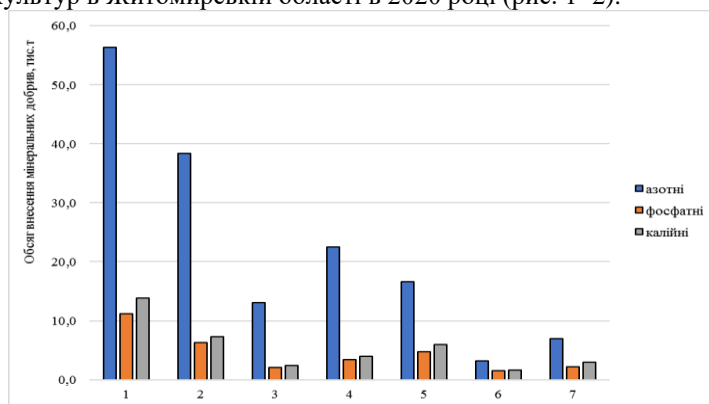

Рис. 1. Внесення мінеральних добрив (у поживних речовинах) під урожай сільськогосподарських культур в Житомирській області в 2020 році. Умовні позначення: 1 – культури сільськогосподарські; 2 – культури зернові та зернобобові; 3 – пшениця; 4 – кукурудза на зерно; 5 – культури технічні; 6 – соя; 7 – соняшник

Для покращення урожаю сільськогосподарських культур у 2020 році в цілому по Україні було внесено 2488,7 тис. т. мінеральних добрив (азотні – 1716,1, фосфатні – 432,7 та калійні – 339,9). Частка внесення мінеральних добрив у Житомирській області становить лише 3,3 % від загальної по Україні. З представлених даних рис. 1 можемо побачити, що в Житомирській області протягом 2020 року для покращення урожаю сільськогосподарських культур найбільше вносили азотні мінеральні добрива за всіма видами сільськогосподарських культур. Фосфатні та калійні мінеральні добрива вносилися значно менше і майже в однакових кількостях.

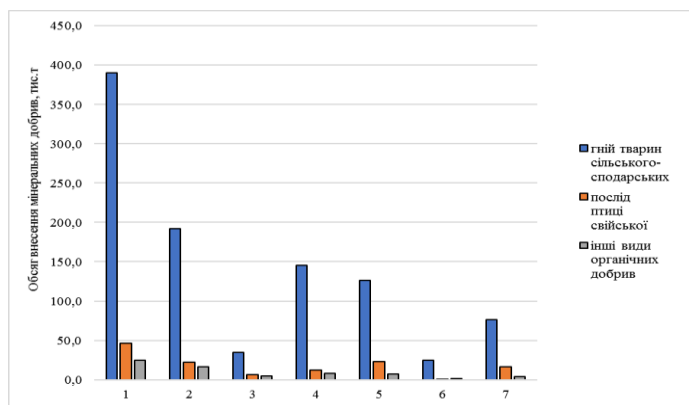

Рис. 2. Внесення органічних добрив під урожай сільськогосподарських культур в Житомирській області в 2020 році. Умовні позначення: 1 – культури сільськогосподарські; 2 – культури зернові та зернобобові; 3 – пшениця; 4 – кукурудза на зерно; 5 – культури технічні; 6 – соя; 7 – соняшник

Внесення органічних добрив для покращення підвищення продуктивності сільськогосподарських культур в Україні, стає все більш популярним. Так, протягом 2020 року було внесено 10222,9 тис. т. органічних добрив, з них: гній тварин сільськогосподарських – 8345,2, послід птиці свійської – 1158,8, мул і сапропель – 16,9, торф та його субстрати – 77,2 та інші види органічних добрив – 624,8. Частка внесення органічних добрив у Житомирській області становить – 4,5 % від загального їх внесення в країні. Аналіз рис. 2 показує, що найбільш поширеним видом органічних добрив є гній тварин сільськогосподарських, внесення посліду птиці свійської та інших видів органічних добрив мінімальний. Крім того, такі види органічних добрив як «мул і сапропель» та «торф та його субстрати» взагалі не використовувалися в Житомирській області протягом 2020 року.

Для здоров'я людини небезпечним є неправильне та надмірне використання пестицидів. В Україні протягом 2020 року було застосовано 24621738 кг пестицидів (в активній речовині) під урожай сільськогосподарських культур. Найбільше застосування мають гербіциди їх частка складає – 71,7 %, на фунгіциди та бактерициди – 19,8 %, інсектициди та акарициди – 6,3 %, регулятори росту рослин – 2,2 % та інші засоби захисту рослин – 0,1 %. Аналіз застосування пестицидів у Житомирській області показує (рис. 3), що їх частка порівняно загальною по Україні становить – 3,55 %. Найбільш поширеним видом пестицидів є гербіциди, всі інші застосовуються у невеликій кількості.

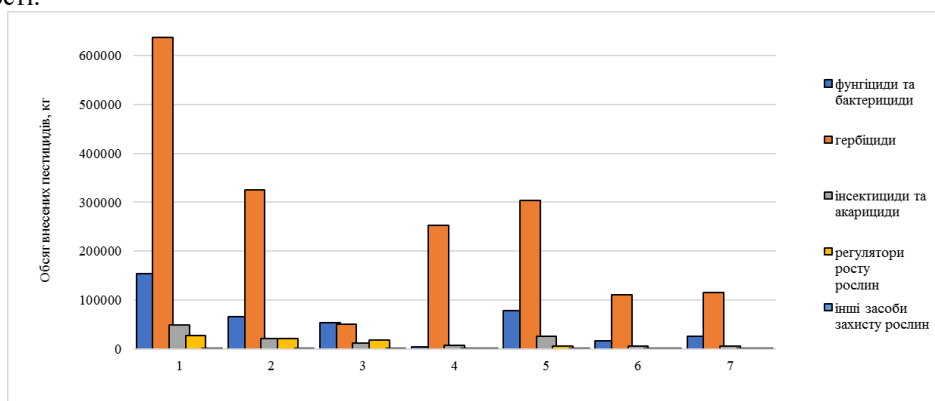

Рис. 3. Застосування пестицидів (в активній речовині) під урожай сільськогосподарських культур в Житомирській області в 2020 році. Умовні позначення: 1 – культури сільськогосподарські; 2 – культури зернові та зернобобові; 3 – пшениця; 4 – кукурудза на зерно; 5 – культури технічні; 6 – соя; 7 – соняшник

Сільське господарство є одним із найвідчутніших чинників впливу на довкілля. Саме тому, стабільний розвиток сільського господарства залежить від ефективного використання природо-ресурсного потенціалу, дотримання норм раціонального природокористування та збереження компонентів довкілля.

Список використаної літератури

1. Екологічні наслідки традиційного сільського господарства. Органічне виробництво в Україні. Веб-сайт. URL: <http://ecoindustry.pro/avtorski-statti/ekologichni-naslidky-tradycynogo-silskogo-gospodarstva-organichne-vyrobnuctvo-v> (дата звернення: 05.11.2021).
Публікація документів Державної Служби Статистики України: Сільське господарство Веб-сайт. URL: <https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/sg/sgo.html> (дата звернення: 05.11.2021).